

ALEXANDERPLATZ

RIK ALEXANDER NELISSEN

LEX, HEERLEN, 2023

FROHN

Grill

APPROXIMAT

Vijftien jaar geleden nam Conni haar intrek in de ruimte die nu haar koffiebar is, maar voor die tijd kende ze de buurt al op haar duimpje: 'Even verderop in de Gneisenau Strasse ben ik geboren. Wij waren een arbeidersfamilie, net zoals de meesten hier in de buurt. In het huis waar ik als kind woonde was een soort kelderwoning waar een gezin met tien kinderen woonde. Dat was indertijd normaal. De Bergmann Strasse zat toen vol met zogenaamde trödeläden, dat zijn bedrijfjes die huizen compleet leegruimen en die spullen dan verkopen in hun winkel. Dat is nu helemaal veranderd. De buurt is superduur geworden. Superduur!', zegt ze met klemtoon. Bij de cappuccino bestel ik nog een stuk zelfgemaakte kokos-limoen cake, omdat de gastvrouw op dreef is: 'In de Bergmann Strasse wisselen de winkels permanent omdat niemand voor lange tijd die stijgende huren kan opbrengen. De kleine middenstanders trekken weg en daarvoor in de plaats komen ketens als Starbucks. Dat vind ik heel verdrietig want het verwoest het authentieke karakter van de buurt totaal. Die verandering vindt al jaren plaats, maar echt extreem werd het pas zo'n vijf jaar geleden.'

Ten tijde van de Muur ontbraken er veel huizen. In de oorlog waren ze gebombardeerd en daarna niet meer herbouwd. Voor die braakliggende plekken stond dan vaak een hek en daarachter was het heel groen. Kinderen konden daar spelen en je zag er hazen huppelen. De meeste van die plekken zijn nu verdwenen, omdat ze recentelijk zijn bebouwd. De stad is te snel, te druk geworden.'

Het gesprek gaat al gauw over de Muur die de stad en Europa in tweeën deelde: 'Het klinkt misschien gek, maar ik heb de Berlijnse Muur ook wel als een soort bescherming ervaren. Voor mij was die Muur heel normaal, ik wist niet beter. Geld speelde ook amper een rol in die tijd en het leven was erg goedkoop. West-Berlijn was natuurlijk een eiland in de DDR. De toenmalige regering van de Bundesrepubliek in Bonn subsidieerde heel veel dingen, zoals levensmiddelen, postzegels en de huren waren erg laag. De bevolking was relatief jong en er waren veel jonge mannen uit de

BRD naar West-Berlin gevlucht, omdat ze op die manier aan hun dienstplicht konden ontkomen. Mijn leven was erg goed. Ik had veel vrienden met wie ik het heel leuk had. Er waren veel kleurrijke mensen en er woei een progressieve, open sfeer door de stad. Het was wilder dan nu, veel wilder. Dat kwam ook omdat hier, anders dan in de rest van Duitsland, geen officiële sluitingstijd was. Je kon tot het ochtendgloren feesten, zonder dat de politie kwam. Soms mis ik die tijd wel. Je merkte eigenlijk ook helemaal niet dat de stad omsloten werd door het IJzeren Gordijn. In Kreuzberg waren uitkijkposten gebouwd, waar je over de Muur naar het Oosten kon kijken. Met mijn vrienden zat ik ook weleens aan de Spree en keken dan naar de grens die hel verlicht was. Het klinkt raar, maar dat had soms ook wel iets romantisch, iets filmisch. Eigenlijk hadden we een beetje een vertekend beeld van de werkelijkheid. Heel merkwaardig.'

Zoals ik door de geur van de Kuchen bij binnenkomst weer even kind werd zo associeerden de in een planeconomie levende Oost-Berlijners bepaalde luchtjes met het westen. 'Jeans, lekker ruikende zeep, goede koffie of bepaalde zoetwaren. Wij westerlingen stelden pakketten samen met producten die ze in de DDR niet hadden. Ook gummibeertjes van Haribo en nylons waren producten waar onze familie en vrienden in Oost-Berlijn erg blij van werden. Het was verboden om geld en tijdschriften mee te sturen en pakketten werden aan de grens compleet doorzocht. Toch lukte het ons vaak om ergens een muziektijdschrift in te verstoppen, omdat ze daar zo dol op waren. Met school hebben we weleens een excursie gemaakt naar Oost-Berlijn, onder het mom van Bildung. Dan konden we zien hoe ze daar hun leven leidden. Wat me vooral opviel was dat er geen reclame was. Bij ons was het heel poppy en druk, daar was alles grauw, grijs en stil. Je kon ook gewoon spreken met die mensen, al waren ze dan wel altijd een beetje gespannen. Die Ost-Berliners benijdden ons ook, omdat wij vrij konden reizen. Pas later, toen ik al wat ouder was begon ik langzaam te begrijpen hoe moeilijk de levensomstandigheden in de DDR waren. Ik werkte eens in een café, waar ik bevriend raakte met een vrouw. Ze vertelde me dat haar ouders een vlucht poging hadden

ondernomen en daarbij door iemand verraden waren. Zij zijn toen opgepakt en veroordeeld tot een gevangenisstraf. Mijn vriendin, die toen nog een jong meisje was, werd naar haar oma gebracht en is daar zonder haar ouders opgegroeid. Hier in het Westen heeft men nooit zo waargenomen dat er aan de andere kant van de Muur zo'n slechte dictatuur was. Ook op school werd daar niet over gesproken.'

Er komt een buurtgenoot binnenwippen, die even snel de laatste nieuwtjes uit de Kiez wil uitwisselen en ondertussen iets te drinken en een stuk gebak besteld. Als de gast voorzien van drank en spijs aan een tafeltje is gaan zitten: 'Ik kan me de eerste tijd na de Val van de Muur nog goed herinneren. Als je voordien naar een ander stadsdeel in het Westen wilde dan moest je een heel stuk om de Muur heen rijden of je ging dwars door Oost-Berlijn. Als je die route nam moest je via een grensovergang waar je paspoort gecontroleerd werd en de hele auto met honden doorzocht. Dat was altijd een beetje unheimlich hoor. Als je met de U-bahn reisde dan waren er een aantal spookstations. Daar reed je dan gewoon doorheen, zonder dat de U-Bahn stopte. Die stations waren donker, maar je zag altijd grenssoldaten met machinegeweren staan. Je wist gewoon niet beter. Goed, toen de Muur dus gevallen was en ik voor het eerst West-Berlijn uit kon fietsen vond ik dat zo merkwaardig. Ook betrapte ik mezelf erop dat ik nog steeds de oude routes bleef rijden. Het was zo onwerkelijk dat de stad ineens een stuk groter geworden was!'

De ruimte die nu het middelpunt is van de Kiez was eerst het atelier van Conni: 'Zo rond mijn zevenentwintigste ging ik naar Bremen om Freie Malerei te studeren. Na de opleiding ging ik snel terug naar Berlijn. Allereerst miste ik mijn vrienden, maar er brak na de eenwording ook een spannende tijd aan. In het Oosten trokken veel mensen weg, waardoor er overal woningen leegkwamen. Vrienden van mij hebben daar toen ook een huis bezet. Overal waren illegale bars en clubs. Het was echt een mooie tijd. Ook voor mij als kunstenaars brak er een gouden periode aan. Ik had me aangesloten bij een groep kunstenaars waarmee we regelmatig

groepstentoonstellingen hadden op te gekke plekken. In de vele verlaten winkels, bars en fabrieken konden we de mooiste dingen doen. Conni glimlacht van oor tot oor.' Hier schilderde ik eerst, maar op een bepaald moment had ik niet genoeg inkomsten om de huur te kunnen betalen, hier en thuis. Oorspronkelijk zat er geen deur aan de voorkant, alleen een groot raam. En daar hing ik tussen het werken door vaak op de vensterbank te kletsen met buurtgenoten. Zo kwam ik op het idee om koffie te gaan verkopen. Mijn huurbaas vond het een goed plan, maar ik moest alles zelf betalen en had eigenlijk helemaal geen geld!' De uitbaatster wijst op de fresco's in haar zaak: 'Nu doe ik beide, ik schilder fresco's in kinderdagverblijven, cafés of bij mensen thuis en hier heb ik een koffiebar. Ook al zei ik eerder dat het leven hier moeilijker is geworden, Berlijn is nog steeds mijn thuis en de stad ligt me na aan het hart. Vroeger ging ik natuurlijk meer uit en nam ik deel aan het culturele leven in de stad. Nu ik ouder word denk ik weleens dat ik richting het platteland ga en dat afwissel met een leven hier in de stad. Berlijn is nog steeds een krachtige voedingsbodem voor nieuwe initiatieven. Zelf maak ik graag uitstapjes met de S-Bahn, naar een andere buurt bijvoorbeeld. De metropool heeft zoveel verschillende gezichten dat ik steeds weer nieuwe dingen ontdek. Ondanks de gentrificatie en snelle veranderingen kan iedereen hier nog steeds zo Bunt zijn als ze willen zijn. Weet je, in het begin waren er dagen dat ik een omzet had van vier euro. Dan kwam er een buurvrouw langs die ik amper kende en zei: 'hé Conni ik heb te veel brood gekocht, wil jij een stuk?' En toen dacht ik; oké ik zal hier in ieder geval niet verhongeren. En het mooie hier is...je wordt niet rijk, want daarvoor is het hier te klein. Maar er zijn altijd mensen die me iets schenken, bloemen en van alles. Ik word echt omringd door hele lieve mensen en dat houdt mijn hart hier in de zaak en buurt' besluit Conni, terwijl ze me uitzwaait.

BAUSTELLENSTADT

De maand mei is nog jong, de avond heeft net haar intrede gedaan. Met een biertje in de hand slenter ik door de Hobrechtstrasse. Dit is ten tijde van Corona en avondklok het nieuwe uitgaan. Kreuzkölln wordt dit stukje Berlijn op de grens van Kreuzberg en Neukölln ligt genoemd. De buurt stijgt in populariteit, maar is nog redelijk authentiek. Restaurants zijn enkel geopend voor afhalen en bezorgen, dus straatmeubilair doet dienst als eetgelegenheid. De geur van versgebakken pizza's komt me tegemoet als ik 'n speeltuin passeer. Een wijnbar verkoopt de godendrank 'to go' in plastic bekertjes. Mijn aandacht wordt getrokken naar een etalage waarin opvallende en bijzondere meubelstukken staan uitgestald. Als ik door de ruit naar binnen kijkt lijkt de ruimte wel een werkplaats. Tegen de wand van de etalage staat een gebruikte kinderstoel. Het houten zitvlak is vervangen door een glasplaat waarop een gloeilamp is bevestigd. Wat is dit? Een lamp, gebruiksvoorwerp of kunstwerk? Mijn nieuwsgierigheid wordt geprikkeld. Hier moet een bijzonder verhaal achter zitten!

'In vergelijking met andere wereldsteden is Berlijn geen mooie, maar wel een ontzettend interessante stad. Ik noem haar altijd de Baustellenstadt. De spirit van die Baustelle, daar hou ik van, omdat er altijd en overal dingen gebouwd of veranderd worden. Dat maakt het voor jezelf mogelijk om mee te gaan in die flow en dingen uit te proberen zonder angst te hebben. Niemand vraagt je of je het wel kan en of je een diploma hebt. Als je een idee hebt dat je graag wil verwezenlijken dan begin je gewoon. Je kan experimenteren, proberen of ontdekken zonder dat je jezelf te veel moet bewijzen. Wat in andere steden wel vaak het geval is. Ik kan me niet

voorstellen dat ik dat wat ik nu doe in Parijs of Zürich, zelfs in München of Hamburg zou kunnen doen. Daar heerst een heel andere spirit. Daar meten mensen zich altijd aan elkaar.' Nadat ik tijdens mijn wandeling door de Hobrechtstrasse toevallig op de werkplaats, die Upcycling blijkt te heten, stuitte en mijn nieuwsgierigheid geprikkeld werd besloot ik een mail te sturen. François Rossier was degene die antwoordde. Hij nodigt me uit om langs te komen.

De van oorsprong Zwitser kwam halverwege de jaren 90 naar Berlijn en bleef hangen. Een combinatie van een lovestory en werk: 'De Russische schrijver Nabokov woonde tussen 1922 en 1937 in Berlijn. Hier schreef hij een aantal boeken, waaronder *Skaszka* dat vrij vertaald sprookjes betekent. Dat verhaal speelt zich ook in de stad af en het spreekt me erg aan. Destijds werkte ik als filmmaker. Zo vlak na de hereniging was Berlijn de perfecte locatie om het verhaal te verfilmen. Dus ik vroeg om de rechten en maakte de film. Werd verliefd op een vrouw en besloot te blijven.'

De deur van het atelier staat open. Mensen kijken naar binnen, blijven stilstaan, lopen door. Het rumoer van de buurt weerklinkt in de ruimte, maar lijkt niet door te dringen. Dit is een andere wereld, die van François. Hier werkt hij aan de toekomst van oude spullen, door ze een nieuw leven te geven. We zitten aan de werktafel in het midden van de ruimte, iedere vraag wordt aandachtig aangehoord en het antwoord zorgvuldig afgewogen: 'Verandering vindt continu plaats. Verandering is altijd en overal, maar hier is het nog duidelijker aanwezig. De identiteit is gefragmenteerd. Vanwege de geschiedenis, de politiek, de DDR. Volgens mij is Berlijn altijd een Baustellenstadt geweest. Het is een magneet voor kunstenaars en een vruchtbare voedingsbodem voor mensen die dingen willen uitproberen. Wat me zo aanspreekt is dat je hier de toestemming hebt om te falen. Als filmmaker oefende ik met acteurs altijd de zogenaamde PTF, de Permission To Fail.' De ambachtsman begint snel te ademen en met zijn armen te bewegen, alsof hij heel gestrest is: 'De acteurs moesten van het idee af dat ze altijd op de toppen van hun kunnen moeten preste-

ren, zodat hun spel perfect is.' Hij wordt weer rustig: 'En dat gold uiteindelijk ook voor mij. Het maken van een film, van scenario tot de bioscoop duurt zeven jaar. Op een bepaald moment was ik het zat om bureauwerk te doen, om de financiering bij elkaar te sprokkelen.'

Rossier grijpt in een bak onder de werktafel en haalt er een restant van een balk uit: 'Opeens zag ik een stuk hout, begon ernaar te kijken, te voelen, te denken; "wat een goed stuk hout. Waar komt het vandaan en wat zou ik daarmee kunnen doen?" Als kind vond ik het geweldig om dingen te demonteren en weer in elkaar te zetten. Het verlangen om met mijn handen te werken en dingen te maken kwam weer naar boven. Ik ben geen timmerman, meubelmaker of ontwerper, maar ik gaf mezelf dit keer de toestemming om te falen. Om gewoon wat te proberen.'

Als François de dingen die hij op straat vindt, of van mensen krijgt, uit elkaar haalt dan lukt het hem meestal niet meer om het in originele staat terug te brengen. Hij moet er iets nieuws van maken. Waarbij de reis ernaar toe belangrijker is dan het resultaat. De werktafel waaraan we zitten voor het interview is een duidelijk voorbeeld van Rossier's werk. Hij klopt op het groene, met dunne witte lijntjes gearceerde oppervlak: 'In een oogopslag zie je een tafel. Als je er beter naar kijkt ontdek je dat het gemaakt is van oud hout en een krijtbord. Stel je demonteert een stoel helemaal. Dan komt er een moment waarop het geen stoel meer is. Hetzelfde geldt natuurlijk voor een tafel. Als je de poten onder de tafel vandaan haalt is het geen tafel meer, maar enkel tafelpoten en een houten plank. Je realiseert dat iets een tafel of een stoel is omdat we dat zo noemen. Het is een tijdelijke samenstelling van onderdelen, waardoor het op dat moment een tafel wordt genoemd. Dat hebben we met elkaar afgesproken, omdat het voor ons allemaal makkelijker is. Dat vind ik interessant, omdat ik denk dat alles en iedereen op deze manier betracht kan worden. Jij, ik de dingen om ons heen. Alles is een tijdelijke assemblage van iets.' Mijn gastheer staat op om thee te zetten terwijl de ochtendzon door de etalage haar licht schijnt op een bijzonder meubelstuk. Niet ver van me

vandaan staat een mintgroene koelkast uit de jaren 50 op het onderstel van een bureaustoel. Hij wordt beschenen door een aan de bovenkant bevestigde neonlamp. Het object heeft een tweede leven gekregen als whisky bar. François schenkt heet water in en gaat verder: 'Het moment waarop ik iets helemaal gedemonteerd heb is magisch voor mij. Zo'n krijtbord bijvoorbeeld hing altijd verticaal aan de muur. In mijn hoofd bekijk ik het voorwerp van alle kanten. Het kan een plank zijn, een tafel of een nachtkastje. Als ik mijn hoofd maar leeg kan maken. Dan word ik vanzelf ontvankelijk voor het object en de mogelijkheden die het heeft als ik verschillende onderdelen met elkaar ga combineren.'

'Het proces van ontmantelen van dingen is iedere keer weer een les. Het is heel filosofisch, want je leert dat niets voor eeuwig is.' Een oude vrouw uit de buurt belde me eens op met de mededeling dat ze snel zou overlijden en haar woning leeg moest ruimen. Ze nodigde me uit om meubels te komen uitzoeken. In haar woonkamer stond een oude fauteuil waar de zitting van kapot was. Ik merkte dat die stoel emotionele waarde had en dat ze hem niet weg kon gooien. In mijn werkplaats heb ik in het frame een nieuwe zitting gemaakt van ski's. Dat waren de eerste ski's van mijn vader. Op deze manier is de herinnering aan die mevrouw en mijn vader nieuw leven ingeblazen.' Hij wijst naar de bijzondere stoel die prominent tegen de muur van zijn werkplaats staat.

'Sinds twee jaar heb ik mijn werkplaats, in een voormalige meubelwinkel. In dit stuk van Kreuzkölln wonen gelukkig nog veel van de oorspronkelijke bewoners, zoals kunstenaars. Al merk ik dat de Kiez snel veranderd. Nadat mijn kinderen naar school zijn gebracht begin ik met werken. In die vroege uurtjes zie je veel ouders met hun kroost in kinderwagens voorbijlopen. Na een uur of elf komen de wat oudere mensen. Jongeren bevolken de straat vanaf de namiddag. Even verderop zit een goede pizzeria en hiernaast een bekende bar. Zij nemen het nachtleven voor hun rekening. Deze straat is een gemêleerde samenleving, maar ook een parallelle wereld, omdat er veel verschillende mensen komen die niet echt

blenden. Ieder leeft z'n eigen leven op verschillende tijden van de dag.' Het is soms erg luidruchtig op straat, maar de ambachtsman stoort zich daar niet aan. Hij is wel gevoelig voor de uitdrukking van mensen: 'Als ik aan het werk ben zie ik mensen naar binnen kijken. 'Laatst dacht ik dat iemand heel geconcentreerd naar een meubelstuk keek, haalde hij ineens een kam tevoorschijn om zijn haar te doen. Daar moest ik wel om lachen. Gelukkig gebruiken de meesten de reflectie van de ruit niet als spiegel, Al moeten ze soms wel een figuurlijke drempel over om binnen te stappen. Bij traditionele koppels is de vrouw vaak erg enthousiast. Haar mannelijke wederhelft heeft dan een blik in zijn ogen van "moeten we echt naar binnen? Het zal vast heel duur zijn", op hen stap ik af om een praatje te maken. Gewoon, omdat ik nieuwsgierig ben naar wie ze zijn en wat ze in het dagelijks leven doen. Als iemand iets van me koopt vraag ik vaak waarom ze voor een van mijn objecten kiezen. Zo kwam ik erachter dat men een beetje genoeg heeft van Ikea. Dat zijn over het algemeen honderd in een dozijn meubels die vaak, omdat ze goedkoop waren na een paar maanden weer op straat belanden. Mensen willen iets unieks, met patina. Iets wat oud is met een verhaal, dat een geschiedenis heeft. Als je je bewust wordt van het voorwerp, het materiaal en het verleden dan ga je ervan houden.'

Er ging al een grote droom in vervulling toen de filmmaker negen jaar geleden zijn carrière aan de wilgen hing om met zijn handen te werken. Toch heeft hij nog een wens: 'Er zou in iedere Berlijnse Kiez een plek moeten zijn als deze waar je je oude meubels naar toe kan brengen en tweedehands materiaal zoals hout, metaal of plexiglas kan kopen als je dat ergens voor nodig hebt. Op die plek kun je ook meubels kopen die een tweede leven hebben gekregen of workshops volgen waarin ik je leer hoe je zelf die oude, kapotte stoel kan repareren. Zo'n ruimte waarin je een showroom, opslag, werkplaats en repaircafé combineert noemen we in het Frans een ressourcerie.

Wat is oud en wat nieuw? Dat is een filosofische kwestie. Is de tafel waarvan we nu zitten nieuw? De meeste mensen willen met regelmaat nieu-

we dingen, omdat ze zich hebben ingeprent dat alleen die spullen goed zijn. Ze blijven kopen en dingen vervangen, terwijl het proces van verandering eigenlijk in henzelf plaats moet vinden. Het is hetzelfde als je identiteit met een auto definiëren. Shoppen en van mooie auto's houden is prima, maar is het echt zo belangrijk om aan de buitenwereld te laten zien dat je je bepaalde goederen kunt veroorloven? Dat vind ik jammer, of...ja...', een diepe zucht volgt. 'Berlijn zou een voorbeeld kunnen zijn voor de rest van de wereld, door de meest groene stad te zijn. Of de eerste stad waarin alleen elektrisch aangedreven auto's mogen rijden. Berlijn kan ook de eerste stad zijn waar iedere wijk zijn eigen ressourcerie heeft zodat spullen hergebruikt worden en mensen zich er bewust van worden waar het van gemaakt wordt. Niet iedereen kan een Kanzler of politicus zijn. Dus ik probeer met mijn ressourcerie, in deze Kiez een bijdrage te leveren aan een duurzamer Berlijn. Een stad die voortdurend Baustellenstadt zal zijn.'

TUSSENSTOP

Het is begin mei 2021. Covid-19 hield de wereld in de afgelopen winter stevig in haar greep en Berlijn in een strenge lockdown. De gezondheidsrisico's vermijdende, doch ingrijpende vrijheidsbeperkende regels zijn nog niet opgeheven, maar er is enige ontspanning waarneembaar. De zon staat aan een heldere hemel. Ze geeft lichtheid aan het bestaan en zorgt voor een uitgelaten stemming op deze dag. Er lijkt een collectief soort verliefdheid in de lucht te hangen in het Oost-Berlijnse Treptower Park. Het park is sinds jaar en dag een geliefde Ausflugsziel voor Berlijners en toeristen en volgt kilometerslang de rivier de Spree. Je kunt er flaneren tot aan Plänterwald, het illustere pretpark waar menig in de DDR opgegroeid kind warme herinneringen aan heeft en dat tegenwoordig een cultstatus heeft. Bij 't Russische Ehrenmal worden de gevallen Russische soldaten die Berlijn in de Tweede Wereldoorlog hebben bevrijd geëerd en bij de Archenbold Sternwarte kun je de ruimte in tueren naar planeten en op zoek buitenaardse wezens. Op deze zondagse spaziergang hebben mijn zintuigen genoeg aan wat er allemaal om me heen gebeurt. Uitgestrekte grasvelden worden bevolkt door honderden mensen die liggen of zitten op uitgespreide kleedjes. Er wordt getennist, een hond rent een bal achterna, men lacht, danst en zingt. Aan de oever van de Spree ligt een bootje aangemeerd. Dikke blauwe, naar gegrild vlees ruikende rook stijgt ervan op. Mensen staan voor 't bootje, waar volgens een groot plakkaat worst en bier verkocht wordt, in de rij. Terwijl ik ernaar kijkend langzaam verder loop dringt het ruisen van de zee mijn oren binnen.

Mijn aandacht wordt getrokken in de richting van het geluid. Bij een boom aan de kant van het looppad staat een jongeman in een blauwwit gestreept shirt. Naast hem een halfmond ijzeren frame met daartussen een touw gespannen. 't Lijkt 't op een schip. *Simon Street Show* staat er op een karton geschreven. Nieuwsgierig blijf ik staan, terwijl de twintiger op een heel elegante, bijna dansende manier een vloestof over drie fakkels giet, ze aansteekt en in een blik neerzet als ware 't een kampvuur. Ik ben niet de enige die aangetrokken wordt door het schouwspel. Al snel staat er een kring van mensen in gespannen afwachting van wat er komen gaat. Het publiek zwelt aan tot misschien wel honderd mensen. Uit de speaker klinkt nog steeds de zee met af en toe de kries van een meeuw. Met een beetje fantasie waan je je op een eiland waarop je je laat meevoeren door de circusartiest die in zo'n twintig minuten een betoverende show opvoert. Simon danst, haalt acrobatische toeren uit terwijl hij op een imaginair koord loopt om als finale met brandende fakkels op 't touw dat hij op het frame monterde te balanceren en jongleren. Het publiek kijkt ademloos toe. Niemand loopt voor het einde van het optreden weg, er komen enkel mensen bij. Na afloop volgt een daverend applaus terwijl de artiest rondgaat met een schatkistje. Lovende woorden en gulle gaven toveren een voldane glimlach op Simons' gezicht.

Na het optreden raken we aan de praat. Simon doet het schatkistje met daarin de gaven van het publiek dicht. 'Optreden in Berlijn is een uitdaging. De toeristen die de hoofdstad van Duitsland bezoeken willen zoveel mogelijk zien in een zo kort mogelijke tijd. Ze maken snel een foto en lopen weer door. Als je om je heen kijkt zie je dat de mensen die hier relaxt op het gras liggen en rondlopen voornamelijk Berlijners tussen de twintig en vijfentwintig jaar zijn. Ze brengen hier een dag door met vrienden en laten zich inspireren door mensen, de omgeving en optredens zoals dat van mij. Zij kijken een optreden wel van begin tot eind, maar hebben weinig geld. Veel geld verdienen is in Berlijn dus moeilijk, maar als je een goede show neer wil zetten dan is dit wel de juiste plek.' Als de uit Frankrijk afkomstige Simon twintig is gaat hij met vrienden

vanuit Parijs liften naar Berlijn. Weer thuis van vakantie besluit hij dat hij na zijn studie Visual effects naar Berlijn gaat verhuizen. 'De mood sprak me erg aan. Het is een van de groenste steden die ik ken. Er zijn veel parken en de sfeer is erg ontspannen voor zo'n metropool. Sowieso gingen veel van mijn studiegenoten en vrienden naar, destijds voor de hand liggende steden, als Parijs. Ik wilde naar een stad waar niemand voor koos.' Twee jaar later heeft hij zijn diploma op zak en is het zover. Simon heeft een baan en woonruimte gevonden en kan zich met trots Wahlberliner (iemand die ervoor kiest om in Berlijn te gaan wonen) noemen.

'Op mijn tiende deed ik aan jongleren als hobby. Als nieuweling in de stad wilde ik graag mensen leren kennen. Het leek me leuk om in mijn vrije tijd weer iets met dat jongleren te doen, dus ging ik op zoek naar een plek waar dat kon. De stad bleek een enorme circus community te hebben. Binnen een kwartier ben je altijd wel op een plek waar je je met circus bezig kan houden. En het niveau is ook nog eens ontzettend hoog!' Het lukt Simon een tijd om zonder problemen twee ballen hoog te houden. Die van 't jongleren en van zijn werk, maar dat wordt steeds moeilijker: 'Mijn opleiding duurde vier jaar. Het is echt een speeltuin waarbij er een stevig beroep wordt gedaan op je creativiteit. Je mag heel veel doen en hebt veel inbreng. In de praktijk viel dat best tegen. Het klinkt heel gaaf als je tegen iemand zegt dat je verantwoordelijk bent voor de visual effects van een film, maar het is heel saai en routineus werk. Je zit bij wijze van spreken vijf dagen per week van negen tot vijf achter een bureau en krijgt opdrachten. In het ene shot moet je wat mensen weghalen. Dan moet er een boom toegevoegd worden of het shot moet naar voren gehaald worden. Je weet niks van de film, kent het verhaal niet, noch 't begin of einde. Je volgt alleen maar orders op.' Na werktijd is Simon steeds vaker te vinden op een plek waar de circus community samenkomt, zoals Katapult in Schöneweide. 'Je kunt dat geen circusscholen noemen, want er is geen leraar in de klassieke zin van 't woord. Er zijn trainingsgroepen waarbij je je kunt aansluiten en waarvan de samenstelling steeds wisselt. Je helpt elkaar, denkt mee en wisselt ervaringen uit. Ik volgde bijvoorbeeld clown

lessen en leerde dansen. Daar ontdekte ik wat circus allemaal omvatte en raakte ik bevlogen.' De tegenzin om naar zijn werk te gaan groeit met de dag terwijl het enthousiasme en de uren die hij aan circus besteedt toenemen.

'Als ik het zo hardop tegen je uitspreek dan lijkt het een enorme stap om je baan op te zeggen en je brood te gaan verdienen als circusartiest. Toch diende ik mijn ontslag in, maar nam niet meteen het besluit om professioneel artiest te worden. Ik begon rustig na te denken over wat ik het interessants zou vinden om te gaan doen. Jongleren was de meest voor de hand liggende keuze, omdat ik daar al zoveel mee bezig was. Vijfentwintig was ik toen. Mensen zeiden tegen me dat het moeilijk zou worden om te overleven als circusartiest, maar zo heb ik dat niet ervaren. Ik heb mijn leven hiervoor geconditioneerd. Ik heb ook nooit geprobeerd om te kunnen leven van mijn optredens. Het was meer dat ik mijn levensstijl aanpaste om op deze manier te kunnen leven. Zo'n 350 euro had ik nodig per maand om niet te zullen sterven van de honger. Een logische stap was om de huur van mijn appartement op te zeggen. In plaats daarvan kocht ik een kleine bestelwagen die ik Bobby noem. Samen met mijn broer bouwde ik Bobby om tot campertje waar ik in kon wonen en rondtrekken door Europa.'

'Duitsland, België, Frankrijk, Zwitserland en Portugal. Die landen zijn bij wijze van spreken mijn territorium. Overal waar ik kom speel ik in de buitenlucht. Vrij spontaan, op straat, in parken, op marktplaatsen. Waar het maar kan en mag. Het besluit om straatartiest te worden nam ik al snel. Ik wilde iets doen met koorddans en jongleren. Drie jaar geleden, in de zomer, zat ik in een bakkerij in Lübeck toen ik een Eureka! moment beleefde. Op google kwam ik het frame van een hangmat tegen en ik bedacht me dat ik in plaats van de hangmat een koord in het frame kon maken. "Het lijkt op een boot!" zag ik toen ik het touw in 't frame gemonteerd had en er van een afstandje naar keek. Zo ontstond het idee om een show rondom een boot te verzinnen. *L'Escale* zoals ik

het noemde, was geboren. Ik nam het frame mee naar een park en begon een en ander te proberen. De mensen vonden het origineel en er gebeurde veel in de act dus ze bleven geboeid kijken tot het einde. Dat is het mooie aan op straat spelen. Mensen kopen geen kaartje voor je voorstelling. Dus je kan proberen, falen, proberen, falen, proberen, falen. Als je een slechte show geeft dan lopen mensen weg en denken ze nooit meer aan je. Terwijl, als het een goed optreden is dan blijven ze je herinneren. Dat gaat niet op een podium of in een theater, want daar kun je niet met je reputatie spelen. Op straat maakt dat niet uit. Oefenen, spelen, kijken hoe het publiek reageert en eventueel bijschaven.'

Zo'n zeshonderd keer heeft Simon *L'Escale* opgevoerd. Iedere dag, soms een paar keer achter elkaar, van juni tot augustus. 'Op een bepaald moment werd het saai. Het was geen uitdaging meer, omdat ik inmiddels wel wist hoe ik het publiek moest bespelen. Ik miste ook de inspiratie om de show te blijven verfijnen, want het was toch wel succesvol. Om te voorkomen dat het routine werd laste ik een pauze in.' Stilzitten is niet aan de orde tijdens die pauze. De straatartiest gaat terug naar Berlijn en volgt daar onder andere mime lessen. Op 't moment dat Simon's batterij is opgeladen breekt Covid-19 uit. 'Ik had best wat geld gespaard, maar doordat ik niet kon spelen geen inkomsten meer. Mijn oude beroep kwam van pas. Ik mocht voor het Berlijnse Zirkus Mond video's maken voor hun onlinekanaal. Toen optreden eindelijk weer kon was ik vergeten hoe mijn show precies ging, dus bedacht ik een nieuwe choreografie. Inmiddels trek ik weer door Europa en geniet ik enorm van het optreden.'

'Het is niet altijd makkelijk geweest. Als ik nu opnieuw de beslissing zou moeten nemen om mijn baan op te zeggen en als straatartiest te gaan leven dan zou ik daar misschien iets langer over nadenken. Toch heb ik nooit spijt gehad van de stap die ik gezet heb. Hoelang ik dit nog blijf doen? Geen idee. Het ligt eraan wat er met me gebeurt, welke dingen er op mijn pad komen. Als het goede dingen zijn dan kan ik nog even door-

gaan. Zodra ik het gevoel krijg dat het me geen voldoening meer geeft dan ga ik iets anders doen.'

Simon kijkt achtereenvolgens op zijn horloge en dan om hem heen. Hoewel de middag op haar einde loopt is het nog druk in het park. De artiest besluit nog een show te geven. Het elegante ritueel trekt weer mensen aan. Ik loop door, omringd door 't gevoel van collectieve verliefdheid en de gedachte dat de vrijheid om te doen wat je echt wil van levensbelang is.

KRUISTOCHT

De erotiek hangt in de lucht. Altijd en overal. Zelfs op de meest kille, donkere winterse dagen voel je haar als een tintelend lentebriesje je zintuigen strelen. In Berlijn wordt nog ouderwets geflirt. Op straat, in de U-Bahn of de Späti. Dat lentebriesje kan, voor wie er ontvankelijk voor is, makkelijk omslaan in een zinnenprikkelende zomerse storm. Door datingapps zijn het aantal zichtbare vissen in de vijver van de snelle, anonieme seks toegenomen. Ook voor de minder ervaren hengelaar is het door die apps gemakkelijker geworden om iemand aan de haak te slaan. Desondanks zijn de traditionele cruising area's nog springlevend. De stad heeft drie bekende plekken waar mannen in het openbaar hun lust kunnen bevredigen, namelijk in Grunewald, Tiergarten en in Volkspark Hasenheide.

Als devote gay was ik al eens in de Amsterdamse Club Church en in gay-sauna de Thermos. In Berlijn wilde ik weleens op kruistocht in Volkspark Hasenheide. Vanaf S-Bahnhof Südstern, aan de rand van het park, is het nog zo'n vijf minuten lopen. De apostolische nuntiatuur, de ambassade van het Vaticaan markeert de ingang van Hasenheide. Hoe symbolisch. In de berm van het wandel- en fietspad dat naar het hart van 't Volkspark leidt staan om de paar meter Afrikaanse mannen. Ze lieten huis en haard achter in de hoop op een beter en vrij bestaan in West-Europa. Hun vaak barre reis eindigde in een deceptie en een onderkomen in de struiken van dit park. Bij het passeren proberen de mannen oogcontact te maken. Ze fluisteren je toe of je drugs wil kopen. Gevangen in een netwerk van mensenhandelaren, drugdealers en een stroperige Duitse bureaucratie is dit zo'n beetje de enige manier waarop ze hun honger kunnen stillen.

Het is een komen en gaan van Turken, arbeiders, zwervers, dealers, ouders achter kinderwagens en jongeren die met hun bij Humana gescoorde outfits de trend zetten. Vaak zonder dat ze het zelf weten. Neukölln is volks, multicultureel, alternatief en hip tegelijk. Er klinken vrolijke krétjes uit een speeltuin. Ik moet lachen bij de gedachte dat ik naar een ander soort speeltuin onderweg ben. Eerst passeer ik nog een openluchtbijscoop. Aan de overkant ervan heeft een jongen een draad gespannen tussen twee bomen. Uiterst langzaam en geconcentreerd schuifelt hij voetje voor voetje over het koord.

Zo nu en dan stop ik onderweg om te genieten van de omgeving en om stiekem toch ook even op Grindr te kijken. Er zijn aardig wat leuke jongens binnen een straal van 500 meter. 'Doe die telefoon weg en let the games begin' zeg ik tegen mezelf in gedachten, al moet ik eerlijk zeggen dat ik geen goede jager ben. Mijn partner is negentien jaar geleden door een vriendin aan mij voorgesteld, nadat ik hem al zes weken stiekem bewonderde in de kroeg en niet op 'm af durfde te stappen. Maar goed, dat ging om de liefde nu draait het om seks.

De passerende mannen en jongens zijn behoorlijk divers. Een man fietst langs en draait zich om zodat hij me kan bekijken, zijn blik zegt: 'Wacht maar tot ik je dadelijk in de bosjes zie.'

Op een internetpagina vond ik een routebeschrijving naar de cruising area. Vanaf de ingang van het park moet ik in een rechte lijn doorlopen tot ik aan mijn linkerhand de betonnen en met graffiti bespoten Hasenschanke zie liggen. Op het terras van deze eigenaardige, maar typisch Berlijnse drinkgelegenheden is het druk. Flessen bier en het bij de hippe Berliners populaire Club Mate sieren de meeste tafeltjes. Nog een stukje verder. Ik moet er bijna zijn en zou de plek kunnen herkennen aan de zonnebadende mannen die ervoor op het gras liggen.

Inderdaad! Zo ver mijn oog reikt zie ik mannen. Alleen of in groepjes, niet zelden naakt. Nu ben ik er vlakbij, maar om het zeker te weten en tijd te winnen kijk ik nog even op een plattegrond. Mijn hart bonst in

mijn onderbroek, loop ik door of draai ik me om? Nadat ik ben doorgelopen kom ik in een bosachtig gebied. Het is alsof je een labyrint betreedt. Slingerende bospaadjes leiden langs kleine open, maar beschutte plekjes gevormd door struiken. Hier werd tijdens de eerste Covid-19 lockdown behalve gesekst, ook gefeest. De Berliner techno- en LGBTQ-scene, ontheemd door de gedwongen sluiting van de clubs en bars, vonden hier een safe space. Of je je nu identificeert als man, vrouw of divers. Laat techno je hart sneller slaan? Helpt een pilletje je om op de beat de zevende hemel te bereiken? Of vind je het prettig om als puppy, in drag of als vegan leerlicht uit te dossen. Iedere identiteit of seksuele fantasie kan in deze stad in harmonie met de ander geleefd worden. De verweerde bankstellen die op een grote open plek in de cruising area staan zijn de getuigen van deze typische Berliner openheid.

Op deze middag staan mannen op strategische plekken opgesteld, anderen lopen rondjes. De spelregels zijn simpel. Zie je een gozer waar je wel even de bosjes mee wil induiken dan zoek je oogcontact. Wordt je blik beantwoordt dan loop je naar hem toe en de strijd kan beginnen. Als je een geile vent ziet tijdens het rondlopen dan raak je hem voorzichtig aan. Als hij ook zin heeft in jou dan maakt hij contact en kan ook daar het vuurwerk worden afgestoken. Zie je nou een koppel heftig seksen en wil je wel meedoen? Loop ernaar toe en je merkt snel genoeg of je mag delen in het plezier.

Hier zijn geen sterootype 'vieze oude mannetjes', maar hele leuke jongens van alle leeftijden die net als ik zin hebben in een beetje spanning. Daar gaat het om, die spanning, het aantrekken en afstoten. Rondjes lopen tot je de gozer van je smaak hebt gevonden. Elkaars blik zoeken, beantwoorden en vasthouden. Dat vind je niet op Grindr, Tinder of Scruff. Jagen kun je ook op feesten en in de kroeg, maar als je puur voor de lust komt is dit de ideale plek. Je hoort mensen kreunen, hijgen, neuken en klaarkomen. En je hoort ze niet alleen, ze zijn in vol ornaat te bewonderen als je dat wil. Iemand raakt me aan! Even kijken...Hij is een

dertiger, een goed uitziende hipster met sneakers, draagt een jeansbroek, donkerblauw Adidas trainingsjack en heeft een baardje. Helemaal mijn type! Mijn hart gaat tekeer in mijn keel en pompt een mix van emoties door mijn aderen. De hormonen gieren door mijn lijf, adrenaline wordt aangevuld met endorfine en mijn wapen bevindt zich in opperste staat van paraatheid. 't Liefst sleep ik de jongen mee naar een beschutte plek om daar de kleren van z'n lijf te rukken en onze oerdrift te bevredigen. Het streelt mijn ego dat ik als 39-jarige van 1,52 meter marktwaarde heb. Terwijl ik met 'm meeloop naar een meer afgelegen plek zie ik overal gebruikte condooms en tissues liggen. Ergens daartussen komt straks ook ons zakdoekje, als getuige van het zaad dat een stille dood stierf op de vruchtbare aarde.

HET WONDER VAN TITUS

In de Nijmeegse benedenstad lieten de Karmelieten in de jaren 50 een kapel bouwen ter nagedachtenis aan Titus Brandsma. De geestelijk adviseur van de Rooms-Katholieke Journalistenbond komt in 1942 in concentratiekamp Dachau om het leven. Architect Pieter Dijkema bouwde een plek voor devotie voor iedereen die vanwege zijn overtuiging was opgepakt. Met de kapel die van buiten sober was als een monnikskleed heeft de architect de hoop letterlijk gestalte gegeven.

Op een ochtend in 1988 stond Jopie Roosendaal voor een gesloten deur van de Titus Brandsma gedachteniskapel in Nijmegen. ‘Pater Hagen is overleden en er is geen dienst meer’ zei ze tegen de passerende Paul Reehuis. Hij antwoordde dat hij een oplossing zou bedenken om de diensten voort te kunnen zetten. Pater Reehuis is op dat moment pastoraal werker in de Nijmeegse benedenstad: ‘In 1961 ben ik ingetreden bij de Karmelieten, maar ik ben pas heel laat priester gewijd. Ik was provo en anti-klerikaal. Daarom schrok ik ervoor terug om priester te worden, want ik dacht dat mensen me dan niet serieus konden nemen. Dat vond ik oneerlijk van me en bovendien, ik was helemaal nog niet volwassen. Wat moest ik tegen mensen zeggen als ze hun zonden bij mij beleden, of hun hart bij me uitstortten?’

De weg die de pater zou bewandelen is er een met dalen. Hij gaat studeren, doet een bijbelstudie en gaat aan de slag als godsdienst leraar op een middelbare school. Daar brak een moeilijke tijd aan. Reehuis wordt de zondebok van de school en het mikpunt van pesterijen. Leerlingen maken zijn werkdagen tot een lijdensweg, ze steken zijn fietsbanden keer

op keer lek. 'Daar ben ik hartstikke ziek van geworden, waardoor ik een jaar lang niets meer kon doen.' Na een tijd zoekt de pater hulp, bij zijn huisarts en bij de pastoor van de benedenstad. De parochiekerk in de benedenstad was juist afgebroken en alleen de Titus Brandsma kapel stond er nog. Reehuis: 'Ik ging aan de slag als pastoraal werker en ben mensen huis aan huis gaan bezoeken. Als ik aanbelde dan werd er een stortvloed aan kritiek over de Katholieke Kerk over me uitgestort, maar het lukte me 't vertrouwen van de bewoners te winnen. Op den duur lieten de mensen me binnen en zodoende kreeg ik een band met ze. Van ieder adres kende ik de bewoners bij voor- en achternaam en die herinner ik me nu nog.'

Als Jopie Roosendaal in 1988 voor de deur van de Titus Brandsma kapel staat en zich zorgen maakt over de gebedsdienst in de kapel, omdat de voorganger is overleden, is Pater Reehuis al een tijdje werkzaam als pastoraal werker in de benedenstad. Hij komt met een oplossing: met hulp van het echtpaar Roosendaal gaat hij iedere morgen om 9 uur, in de woorddiensten voor. 'Wanneer ik als diaken, en later priester, voorging in de dienst dan voelde ik me door het gebouw en haar symboliek verbonden met de mensen die vanwege hun geweten werden opgepakt en naar het concentratiekamp gestuurd werden. En dan gaat het niet alleen om Christenen, maar om iedereen die vanwege z'n overtuiging opgepakt werd.'

Titus Brandsma was geestelijk adviseur van de Nederlandsche Rooms-Katholieke Journalistenvereniging. Bovendien publiceerde hij artikelen en opiniestukken in Dagblad de Gelderlander, waarvan de redactie gevestigd was in de Nijmeegse benedenstad, vlak naast het Doddendaal klooster waar Brandsma woonde. Met een door hem zelfgeschreven brief bezoekt de karmeliet eind 1941 de vaderlandse katholieke pers. Hij wil de redacties ervan overtuigen om niet samen te werken met de N.S.B. Het lukt. De pers geeft gehoor aan zijn oproep, maar het brengt Titus ernstig in de problemen. De Duitse bezetters hielden de pater al een tijd in de gaten en deze daad van verzet wordt aangegrepen om hem te arresteren. Bij de toegangspoort van de Gelderlander wordt hij in januari

1942 in de boeien geslagen en overgebracht naar de gevangenis in Scheveningen en van daaruit naar concentratiekamp Dachau waar hij in juli van hetzelfde jaar overlijdt.

Een belangrijke initiatiefnemer van de kapel ter nagedachtenis van Titus Brandsma was Louis Frequin, toenmalig hoofdredacteur van de Gelderlander. Frequin was verzetsman in de Tweede Wereldoorlog en verspreidde als journalist berichten via door hem opgerichte illegale kranten. Daarvoor werd hij opgepakt in 1944 en overgebracht naar de dodencel van kamp Vught. In afwachting van zijn executie bad de journalist tot Titus Brandsma, en vroeg hem om bescherming. Later toen Frequin vanuit de cel naar de executieplaats werd gebracht en voor het vuurpeloton stond, gingen de trekkers van de geweren over, maar er gebeurde niets. De geweren bleken niet geladen te zijn met kogels. Dat herhaalde zich een aantal keer zo, vertelde Frequin in een persoonlijk gesprek met Pater Reehuis: 'Meneer Frequin heeft daar zijn hele leven last van gehad. Het kwam regelmatig voor dat hij 's nachts ineens in paniek naast zijn bed stond, maar zijn vrouw wist hem steeds weer te kalmeren.'

'Van buiten sober als een monnikskleed, waarbij het silhouet een nauwelijks zichtbare bewogenheid vertoont. Het gebouw is eigenlijk enkel interieur, alleen door het mozaïek boven de deur treedt dit interieur naar buiten' aldus architect Pieter Dijkema die het ontwerp maakt voor de kapel. Dat interieur is driedig, men komt binnen in een hoog ommuurde hof, die de eigenlijke kapel omsluit met aan het eind van de kapel, in het verlengde van de ingang, de absis. Pater Reehuis: Het gebouw lijkt een vierkant, maar wie oplet ziet dat het eigenlijk een achthoek is. Het getal acht heeft een bijzondere betekenis, zo zijn alle Griekse en Armeense kerken bijvoorbeeld achthoeken en is het de eerste dag van de Verrijzenis van Christus. Volgens mij heeft Dijkema op deze manier een combinatie gemaakt van een basiliekvorm, een cellenblok en de achtvoudige kerk. Zo heeft hij het vraagstuk willen oplossen hoe je van een cel een kerk kan maken en van een concentratiekamp een zingevende ruimte. Het ge-

bouw symboliseert Kamp Dachau, waar Brandsma is overleden. Op het plein staat een pyloon met een kunstwerk van Frans Verbaak. De plastic lijkt afhankelijk van de manier waarop je ernaar kijkt op een kruisbeeld en een mitrailleur en op deze manier vertegenwoordigd de pyloon hoop en wanhoop, de wachttorens van Dachau en de verlossing. De buitenmuur representeert de omheining van het kamp, waarbij de ruiten van staalglas die de omgang overkappen, het prikkeldraad voorstellen. Met de kapel daarbinnen als barak en de absis als dodencel. Het idee voor de dodencel kwam van Louis Frequin die daarmee zijn eigen ervaringen en herinneringen aan Titus vormgaf. In de absis is een grote muurschildering van Christus die het laatste oordeel uitspreekt, aangebracht door schilder Jan van Eijk en aan de voet van de ruimte lag een steen met de inscriptie: "God spreekt het laatste woord en nood is zijn trouwe knecht." Met deze woorden had Titus Brandsma de brief ondertekend waarmee hij de redacties rondging. Hij wilde daarmee tegen de journalisten zeggen dat ze hun baan zouden verliezen als ze weigerden samen te werken met de Duitsers, maar dat God uiteindelijk het laatste woord heeft.'

Als tegenstelling van het gesloten, ontoegankelijke, bijna intimiderende exterieur is het interieur van de eigenlijke kapel juist heel open vormgegeven. De gebedsruimte ontvangt indirect licht door drie openingen in de muur. Je kan je niet aan de indruk onttrekken dat de architect hiermee de hoop letterlijk gestalte heeft willen geven. Alsof hij wilde zeggen dat, hoe erg het leven ook in duisternis gehuld kan zijn, ergens schijnt er licht dus blijf hoop houden.

Tot 1998 is de Titus Brandsmakapel tot steun geweest voor slachtoffers van concentratiekampen. Vanuit het hele land reisden mensen af naar Nijmegen om hier hun verdriet te verwerken en te bidden bij de urn met crematieresten uit Dachau. Op den duur werd het voor de karmelieten steeds moeilijker om de plek voor devotie, stilte en gebed in stand te houden. Het klooster dat ernaast stond was al weg en het echtpaar Roosendaal kon het onderhoud vanwege ziekte niet meer uitvoeren. 'Mensen

durfd en ook niet meer naar binnen. Als ik 's avonds de kapel ging afsluiten dan moest ik verslaafd en die er zaten te gebruiken weghalen. Het was er niet meer veilig' volgens Reehuis.

De paters gaan op zoek naar een andere ruimte en vinden die in de Sint Josephkerk. In 1998 wordt het interieur uit de kapel naar buiten gedragen en naar het nieuwe onderkomen overgebracht. Een tijd lang leek het erop dat de kapel afgebroken zou worden, omdat er een plan voor woningbouw op tafel lag en op de plek van de devotie ruimte zou de ingang van een parkeergarage verrijzen. Na hevig protest van de buurt besloot de gemeente om het gebouw de gemeentelijke monumentenstatus te verlenen, te kopen en beschikbaar te stellen aan stichting het Kruispunt. Momenteel is de ruimte het domein van Lucy Geertman en haar straatpastoraat. Paul Reehuis: 'In de geest van Titus biedt de kapel nu plek aan verslaafd en, daklozen en kwetsbare mensen en daar ben ik heel erg blij mee. Ik zie dat als een van de wonderen van Titus.'

‘Als je m’n werk analyseert dan zou de conclusie zijn dat het heel erg Berlijns is. Berlijn jaren 20. En waarom? Die zogenaamde roaring twenties is een heel korte periode geweest waarin er artistiek eigenlijk geen grenzen waren en het plafond nooit bereikt kon worden. Alles was mogelijk, want er was toch niks. Er was zoveel armoede, geen brood en geen geld. Dus dan moest je je maar doodzuipen en dood kunsten. Die spirit en sfeer om te zijn wil je wil zijn hangt nog steeds in de stad en daarom trekt het ook zoveel kunstenaars en vrije geesten aan Volgens mij hebben alleen Berlijn en New York dat, het zijn net magneten hè!’ zegt Sven Ratzke als ik hem spreek via een videoverbinding. De artiest die al meer dan twintig jaar op de planken staat van theaters over de hele wereld en in zijn shows al vele gedaanten heeft aangenomen, belichaamt toch telkens een stukje van die Berlijnse vrijheid.

Behalve het gevoel van vrijheid om te mogen zijn wie je bent, dat de podiumkunstenaar met zijn stem als Berliner Luft door het theater verspreidt, vindt het bloed dat door zijn aderen stroomt ook z’n oorsprong in de Duitse hoofdstad: ‘Mijn naam is echt een Berlijnse naam en je zult hem daar ook best vaak tegenkomen. Dat is niet allemaal familie, tenminste niet dat ik weet’, lacht Ratzke. Zijn grootouders komen uit de Duitse hoofdstad en zijn na de Tweede Wereldoorlog richting Nederland verhuist. ‘M’n grootvader werkte in het beroemde variététheater Wintergarten dat destijds nog in de Friedrichstrasse lag. Die straat was in de jaren 20 van de vorige eeuw een enorme mile of entertainment en de stad qua technologie en moderniteit de nummer één van de wereld.’ Ondanks de verhalen van zijn opa was Ratzke in zijn jeugd niet erg trots

op zijn Duitse roots: 'Als ik heel eerlijk ben dan had ik niet veel affiniteit met het land en er zelfs een negatief beeld van. Ik ben behalve Duits ook Nederlands en ging in Nederland naar school. Altijd kwam de Tweede Wereldoorlog ter sprake en bij belangrijke voetbalwedstrijden, waar ik eigenlijk helemaal niks mee had, was het helemaal verschrikkelijk. Ook het grensgebied, bijvoorbeeld rondom Heerlen en Aken of de Niederrhein bij Nijmegen vond ik toen best bekrompen en burgerlijk. Ik dacht destijds echt: "Duitsland is dat."

Als Kurt Weill, Friedrich Holländer, Bertolt Brecht, Fassbinder en Nina Hagen in z'n puberteit op Sven's pad komen volgt er een openbaring: 'Ik ontdekte dat er geweldige Duitse kunstenaars waren. Op cultureel gebied ging er ineens een deur voor me open. Dat vond ik te gek en ik kon die taal vloeiend spreken. Dus ik dacht: "duh ik kan lekker een boek in het Duits lezen van Günther Grass" terwijl iedereen de vertaling las. Ineens zag ik de voordelen en had zoiets van "o dat is cool" maar ik wist nog niet echt wat ik ermee moest doen.'

Eind jaren 90 vindt er een een Wende plaats in het leven van Ratzke, persoonlijk en artistiek. Hij bezoekt de stad waar zijn grootouders woonden voor het eerst: "Dit heb ik dus altijd moeten missen" dacht ik terwijl de trein langzaam Berlijn binnenrolde'. De inmiddels over de hele wereld-beroemde kabarett superster gaat naar een underground theatertje. Op uitnodiging van iemand die hij in Amsterdam heeft leren kennen: 'Tijdens een van mijn allereerste shows in Amsterdam trad ik op met nummers van de Joodse componist Friedrich Holländer, die ook liedjes had geschreven voor Marlène Dietrich. In het vijftienkoppige publiek zat een meisje dat alle nummers mee kon zingen. Dat vond ik zó bizar, want ik dacht dat ik de enige einzelgänger was die zo begeistert was van deze kunstenaars. Na afloop van de voorstelling stelde, deze naar bleek pittige Berlijnse, zich aan me voor. Ze studeerde theatervormgeving aan de Amsterdamse Rietveld Academie en ze zei dat ik echt naar de Duitse hoofdstad moest gaan! Het was alsof ik een nieuw familielid leerde ken-

nen, we hadden meteen een klik. Na haar opleiding ben ik haar gaan opzoeken in dat underground theatertje. Het voelde echt als thuiskomen' zegt Ratzke met een glimlach. 'Na de voorstelling was er een feest en daar raakte ik opeens met tien mensen bevriend, waarmee ik nu nog steeds contact heb. Dat is wel erg bijzonder en misschien ook wel typisch voor de openheid van Berlijn.'

'Voor mij is die stad echt 't synoniem van die enorme openheid en vrijheid. Van ruimte en natuurlijk van allerlei culturele facetten, geschiedenis en tijdperken die daar samenkomen. Mijn eerste appartement in Prenzlauer Berg huurde ik voor 200 D-Mark per maand. Ik bedoel, dan kun je gewoon de hele dag in het café zitten en zeggen: "ja, ik denk over dingen na." Dat is anders dan dat je in New York of Amsterdam het veelvoudige voor een appartement moest betalen. Dat economische denken was hier eind jaren 90 helemaal nog niet en dat heeft ontzettend veel vrije geesten aangetrokken. Trouwens, to be honest, die appartementen waren verre van luxe hoor. Ik had gewoon Ofen-Heizung, dus als ik in de winter, na een week te zijn weggeweest, terugkwam dan was het nog drie dagen ijskoud. Ook moest ik de hele tijd naar de kelder, waar ratten waren, om kolen te halen. Dat vond ik destijds wel romantisch en cool. Nu ben ik een enorme luxehoer en zou ik dat nooit meer doen.'

'Tegenwoordig zou ik geen appartement meer kunnen kopen in Berlin Mitte of Prenzlauer Berg. Het is gewoon te duur.' Lachend: 'Als ik toen geld had en een paar appartementen had gekocht was ik nu multimiljoenair geweest.' Ernstig: 'Maar als je zo denkt dan ben je verkeerd bezig, want daarom kom je natuurlijk niet naar Berlijn. Je wilt toch ergens wonen waar je, als je de deur uitgaat, niet overreden wordt door buggy's en hordes hipsters. Alles verandert, het is alleen zo dat de consequentie daarvan kan zijn dat je de ziel uit zo'n stad haalt en dat is ook gaande in Berlijn. Sommige dingen verdwijnen gewoon. Uit de buurten in ieder geval. Of verplaatsen zich. Eerst ging het van Mitte bijvoorbeeld naar Friedrichshain en toen verplaatste het zich naar Neukölln waarvan je

altijd dacht: “wie in godsnaam gaat er nou in Neukölln wonen?” Ik zou daar dus niet gaan wonen, omdat ik de architectuur en sfeer niet mooi vind. In Kreuzberg hangt ook een heel andere vibe, wat mij betreft, dan bijvoorbeeld Wilmersdorf of Mitte. Op een gegeven moment is de limiet bereikt en ik denk dat in Prenzlauer Berg de ziel er al uit is.’

“O Berlijn is zo underground” hoor ik van veel mensen. Dat valt inmiddels wel mee, maar dat was ’t zo rond de eeuwwisseling wel. Omdat ’t Hauptbahnhof destijds nog niet bestond waren Bahnhof Zoo of het Ostbahnhof je eindhalte. Die haltes stonden voor een bewuste keuze, namelijk: ben ik een West-Berlijner, posh en ouderwets? Of ben ik cool en ga ik naar het Oosten toe? Dat is nu ook helemaal niet meer zo. In de film *In weiter Ferne, so nah!* van Wim Wenders is er een scene van de ontzettend verpauperde Hackesche Höfe te zien. Alles was grijs en zonder etalages. Er waren wel hippe clubs, maar het was compleet underground. Dan moest je ergens op een Hinterhof door een gangetje, door een deurtje en dan kon je een kelder in en daar was dan een club die dan soms ook maar een paar maanden bestond. In mijn eerste periode in de metropool hoefde je echt niet naar de Kurfürstendamm toe. Dan was je gewoon fout bezig en niet hip. Nu sta ik daar om de hoek in het Renaissance Theater met de voorstelling Hedwig and the Angry Inch en ben ik regelmatig in de Bar Jeder Vernunft te vinden voor optredens of televisieopnames en dat zit ik gewoon midden in het oude Westen. Eerlijk gezegd vind ik dat fantastisch, misschien zelfs wel leuker dan Prenzlauer Berg. Je voelt daar echt de sfeer van het ‘Alt-Berlin.’ In het Literaturhaus ervaar je bijvoorbeeld waarom de stad zo tof is. De schrijver Christopher Isherwood woonde daar om de hoek en je proeft gewoon wat daar gebeurd is. Als ik in de stad ben dan verblijf ik in het Henri Hotel, bij de Ku’Damm. Dat is een mooi oud stadspaleis uit de 19e eeuw en je waant je ook echt in die tijd zodra je daar binnenstapt. Laatst had ik een interview met Paul Haenen, via Zoom, vanuit het hotel. Hij wilde meteen zijn koffers pakken en naar de stad afreizen. Berlijn heeft een grote aantrekkingskracht op mensen die enigszins avontuurlijk zijn.’

‘Het nachtleven is hier zo ook zo ontzettend levendig. Er is veel glamour, veel verleidingen en je gaat van het ene feest naar het andere waar je steeds gelijkgezinden treft. Hoe vaak ik de zon in Berlijn al heb zien opkomen, om daarna nog even te gaan ontbijten! Je kan er ook gewoon om twaalf uur ’s nachts nog uitgebreid uit eten gaan. In het extreme is het eigenlijk een grote nachtelijke orgie terwijl men bijvoorbeeld in Amsterdam om tien uur nog snel een kopje theedrinkt en hup naar bed gaat. Dat komt ook, omdat in de Duitse metropool de regels vervaagd zijn, terwijl ze in Amsterdam strikt gehandhaafd worden. Daar is het soms net een dorp, waar de terrassen om elf uur ’s avonds moeten sluiten om overlast te beperken. Dan denk ik “move to the fucking suburbs.” Daarom woon je toch in de stad? Om die beweging, die spirit die constante energy mee te maken?!’

Als ik een week in Berlijn speel dan slaap ik altijd weinig. Ik weet niet of dat ook zo zou zijn als ik er constant zou leven. Kijk, voor mij was het op een gegeven moment ook heel erg belangrijk om een soort afstand te hebben, omdat het nu een constant verlangen is. Net als wanneer je verliefd bent op een wonderschone man of vrouw of wie dan ook en die mag je af en toe als minnaar bezoeken en dat is natuurlijk eigenlijk veel *Geiler* dan dat ik daar constant bent, want dat is toch het hoogst haalbare, Berlijn.’

GEHBIER

In Berlin is het heel normaal om bier te drinken in het openbaar. Het is een soort grondrecht, een ongeschreven regel. Op straat, in het openbaar vervoer, de parken en onder bruggen. Overal wordt gedronken om de harde werkelijkheid van een laagje glitter te voorzien of er juist een nevel voor op te trekken. Er is zelfs een zelfstandig naamwoord bedacht voor zo'n biertje dat je onderweg drinkt; 'Gehbier' en die koop je bij een Späti. Op elke straathoek vind je zo'n, vaak in tl-licht badende winkel, waarvan het assortiment vaak ook uit sigaretten en chips bestaat.

Tijdens de lockdown is het flaneren herontdekt, zelfs verworden tot het nieuwe uitgaan. Met een Gehbier in de hand en leuk gezelschap aan je zijde slenter je door een van de hipperen buurten van de stad. Hier en daar blijf je even staan, ga je zitten of loop je naar iets bijzonders dat je aandacht trekt. Zoals gisteren. De Berliner zijn de meest ongehoorzame en recalcitrante kinderen van Mutti Merkel, maar ook de meest creatieve. Het dansen op de vulkaan is hier uitgevonden en dat ervoer ik gisteren letterlijk. Mijn drinkebroer en ik hoorden in de verte het ritmische geluid van een drumstel en voelden het dreunen van een basgitaar in onze buik. We werden naar het geluid toegeroepen, zagen bij benadering zo'n dertig mensen in een halve cirkel om een bestelbusje staan dansen. Op de bestuurders- en bijrijdersstoel zaten twee mensen met een gitaar en achterin bespeelde iemand een compleet drumstel, maar daaromheen gevouwen nog twee andere muzikanten. In het bestelbusje zat een complete band muziek te maken! We stonden midden op een kruispunt, passerende auto's moesten moeite doen om de dansende menigte te ontwijken. We waren euforisch. Dit, dansen met anderen om je heen, alles even

vergeten, wat was dat lang geleden! Een oase in de Corona woestijn die soms alle levensvreugde lijkt te verschroeien. Tien minuten, een kwartier hooguit duurde het. 'Polizei!' riep iemand. De schuifdeur van het busje ging dicht, er klonken nog een paar gedempte klanken voordat de pop-up band wegreed. De fata morgana loste op in het asfalt van de straat.

STRAATARM

Het helblonde haar lijkt wel licht te geven als ze me tegemoetkomt in de onderaardse wereld van U-Bahnhof Tempelhofer Feld. Een paar ogen, nog mooier dan die van Bambi zijn de stille getuigen van een schoonheid die vervaagd is. Haar blik wil de mijne vangen, ze probeert me daarmee te verleiden. Als ze dichterbij komt verraden lichaamsgeur en bevede kleding dat de laatste wasbeurt al enige tijd geleden is. Ze is verdoofd, lijkt de fysieke en mentale pijn even niet te voelen als ze me recht aankijkt en met een glimlach om haar mond vraagt of ik een beetje kleingeld kan missen.

Mijn ogen negeren haar knalroze ontblote benen die door oedeem drie keer hun normale omvang hebben aangenomen. Ik kijk voorbij de loszittende huid die in vellen aan haar benen hangen. Ze weet zich met behulp van een verdovend middel en een ongelofelijke overlevingsdrang over de pijn en schaamte heen te zetten. Haar Bambi ogen zijn een façade, maar ze sprankelen. Net zoals in de Disneyfilm waarin de harde realiteit wordt overtroffen door een laagje glitter en glamour waarin het goede zal zegevieren en een held het kwaad zal verslaan.

Ik ben een pantoffelheld op dat moment. Stoïcijns loop ik door. Samen met de andere mensen op het perron, de kudde achterna. Op weg naar mijn bestemming.

Ben ik immuun geworden voor de meer dan vijfendertig duizend dak- en thuislozen die in miserabele omstandigheden in de stad leven? Ik heb daar vaak discussies over met vrienden. Berlijn is in ieder geval als een spiegel voor me. Iedere dag opnieuw prijs ik me gelukkig dat ik een

dak boven mijn hoofd heb en genoeg geld om in mijn levensonderhoud te voorzien. Duitsland heeft niet zulke goede sociale voorzieningen als Nederland. Zelfs de meest succesvolle carrièretijger kan zijn stadspaleis in Charlottenburg door pech en een samenloop van omstandigheden kwijtraken en zijn intrek moeten nemen in een slaapzak onder een brug. Een voorziening als de AOW kennen onze Oosterburen niet. Tijdens je werkzame leven spaar je voor een inkomen na je pensionering. Dus als je om wat voor reden dan ook niet veel hebt kunnen sparen voor je oude dag dan moet je op een andere manier je kostje bij elkaar sprokkelen. 's Avonds en in de weekenden zie je vaak ouderen met grote tassen of boodschappenwagentjes door de straten trekken. Ze verzamelen lege bierflesjes die mensen achter hebben gelaten, of in de prullenbak hebben gegooid. Met de opbrengst van het pfand op de flesjes vullen ze hun schamele inkomsten een beetje aan.

Je kan het leed van anderen niet de hele dag op je schouders dragen, maar er ook niet blind voor worden. Sinds ik regelmatig in Berlijn verblijf koop ik straatkranten, zoals de Motz en de Strasenfeger. Ook de bierflesjes van thuis, of de Späti laat ik op straat achter. Het is een druppel op de gloeiende plaat, maar ik troost me met de gedachte iemand zijn honger een beetje kan stillen met de opbrengst van het statiegeld. Maak ik me er te gemakkelijk van af? Koop ik een aflaat?

NAPELS

Napels is geen easy lover. Ze kan zelfs erg offensief zijn als je er voor het eerst komt. De Zuid-Italiaanse metropool heeft tal van geheimen die ze niet makkelijk prijsgeeft. Alleen de onbevangen avonturier zal achter de oppervlakkige urbane chaos haar ware schoonheid en mystiek kunnen waarnemen. Samen met twee vrienden, de kunstenaars Ben en Max, huurde ik een week een appartement in de historische stadskern om van daaruit stad en omgeving te verkennen. Met enige regelmaat zal ik schrijven over mijn ervaringen.

Het is even zoeken, een paar keer Google Maps checken. Het nauwe straatje dat van de drukke stadsboulevard Via Carbonara naar mijn verblijf voor deze week voert ligt enigszins verscholen.

De weg loopt op. Om de meter beklim ik een traptrede. Links en rechts zijn deuren en poorten geopend. Kleine bedrijfsjes huizen op de begane grond. In de eerste helverlichte, maar bedompte ruimte, die ik passeer zitten vrouwen van 's morgens vroeg tot 's avonds achter naaimachines. In een volgende werkplaats worden dozen in elkaar geniet en voorzien van een bloemetjes patroon. Opbergdozen waarschijnlijk, die later te koop zijn in prijsstunters en woonwarenhuizen.

De chemisch frisse geur van wasgoed, die overal buiten te drogen hangt, begeleidt me op mijn weg naar boven toe.

'A casa di Nonna Catarina' is 't appartement dat twee vrienden en ik een week als onze woning mogen beschouwen. Het is gelegen in de Centro Storico, het oude stadscentrum van Napels dat tussen de Middeleeuwen en de 17e eeuw ontstaan is. Het patroon van smalle steegjes en drie brede hoofdwegen volgt precies het stratenplan dat de Grieken in de Antieke Oudheid hadden aangelegd.

Een grote groene poort, de Porte-cochère, blijft tegenwoordig gesloten voor koetsen, maar ik mag er wel doorheen. Door een klein deurtje, die in de grote poort is gemaakt, stap ik een andere wereld binnen en een paar honderd jaar terug in de tijd. Op straat doet werkelijk niets vermoeden dat er achter de poort een parel schuilgaat. Een vierkant binnenplein verwelkomt me en spreekt tegelijk een toverspreuk uit. Van Guido, de verhuurder, weet ik dat deze Palazzo rond 1640 gebouwd is volgens de traditionele Napolitaanse architectuur van die tijd. Het trappenhuis is elegant en open vormgegeven, het doet ook een beetje Oriëntaals aan. De hardstenen treden die ik op weg naar het appartement beklim zijn door de eeuwen heen uitgesleten door de vele voetstappen van devote en minder vrome mensen die onderdak zochten in een van de appartementen. Pelgrims en mensen die in het nabijgelegen klooster werkten waren de eerste bewoners van dit huis en de omringende woningen. 'A casa die Nonna Catarina' ligt op de derde verdieping. Een trap hoger dan het huisaltaar dat gewijd is aan Padre Pio. De woning die Guido verhuurt was van zijn grootmoeder, Nonna Catarina dus, en is een oase van rust in de urbane chaos die de stad kan zijn. Een van de weinige geluiden die binnendringen is het luiden van de kerkklokken van de tegenovergelegen Chiesa dei Santi Apostoli. De sobere, vervallen gevel van het gebedshuis verbergt een van de mooiste en meest mystieke barokke interieurs van de stad!

'De verhuur van mijn oma's appartement is een belangrijke inkomstenbron', zegt Guido. Hij gaat verder: 'Dat geldt voor veel Napolitanen. De Coronapandemie heeft hard toegeslagen. Het aantal besmettingen en slachtoffers was hier enorm hoog, maar ook de economische gevolgen waren ingrijpend. Veel mensen verloren hun baan en inkomsten. Alles kwam stil te liggen. De toeristen bleven weg, in de haven legden minder vrachtschepen aan en de horeca moest sluiten. Het verhuren van woonruimte is een van de manieren om te kunnen voorzien in 't dagelijks brood en omdat er voor de rest weinig geld binnenkomt zijn de huurprijzen het afgelopen jaar aanzienlijk gestegen. Er was sowieso al een tekort

aan goede en betaalbare woonruimte in de stad, maar nu is de situatie nog schrijnender.' Dat ondervindt ook Sacha die sinds een maand in Napels woont. Nou ja woont, hij zwerft rond van Airbnb naar vrienden waar hij een nacht op de bank mag slapen en omgekeerd. Via dating-app Grindr raak ik in gesprek met deze 33-jarige Fransoos. We spreken af voor een avondwandeling. Als hij me tegemoet komt bungelen er tassen van kledingwinkels aan zijn rechterarm. 'Ik had weinig kleding meegenomen van thuis dus moest ik nog wat dingen kopen. Het is moeilijk voor een trotse Fransman zoals ik, maar ik moet toegeven dat de mensen hier echt ontzettend goed gekleed zijn!', zegt hij met een glimlach. Het is een van de weinige goede dingen aan de metropool, want hij maakt al snel duidelijk dat hij op z'n zachtst gezegd niet gecharmeerd is van de Midderraanse kuststad. Ook hij viel ten prooi aan de pandemie: 'In de Bourgogne waar ik vandaan kom werkte ik in de toeristensector en als wijnmaker. Ik verloor mijn baan vorig jaar tijdens de lockdown en moest iets anders verzinnen. Nu volg ik een opleiding aan de Apple Developer Academy tot webdesigner en codeur, maar als het me niet lukt om een eigen plek te vinden moet ik alsnog weg. Het is noodzakelijk om ergens ingeschreven te staan, omdat ik anders geen verzekering kan afsluiten of een bankrekening kan openen.' Het is acht uur 's avonds als we het Piazza Cavour naderen. Dit plein markeert de grens van het gebied waar je 's avonds redelijk veilig kan lopen en waar je absoluut weg moet blijven, omdat je er geheid beroofd zult worden. Er is veel leven op straat, mensen zitten op terrasjes, doen boodschappen of zijn onderweg. We passeren een auto waarin een poppetje van de lokale volksfiguur Pulcinella uit de Commedia dell'arte hangt. De Pulcinella is een mysterieus figuur die een half masker draagt en vol tegenstellingen zit. Het kan een man zijn of vrouw, het goede en kwade vertegenwoordigen en weet overall een slaatje uit te slaan. Sacha: 'Als de held van de streek iemand is die een masker draagt dan zegt dat natuurlijk veel over de volksaard. Naar mijn idee hebben de mensen hier ook vaak een masker op. In mijn huizenjacht merk ik dat bijvoorbeeld goed. Ik heb al veel appartementen bekeken, maar ze zijn allemaal vies en onderkomen. Twee jaar geleden

betaalde je zo'n 400 euro voor een studio, tegenwoordig is het normaal bijna het dubbele neer te tellen. Voor dat geld krijg je meestal een woning op de begane grond, zonder ramen! Alleen door de voordeur open te zetten krijg je licht en frisse lucht binnen. Dat is veel te gevaarlijk. Bovendien wil ik niet het gevoel hebben in een mausoleum te wonen. Het is hier ook standaard om een huurcontract voor één, twee of vier jaar af te sluiten, maar het liefst sluiten verhuurders geen contract af. Dan hoeven ze geen belasting te betalen.' Bij de Piazza Cavour blijven we stilstaan. De Fransman is op weg naar een borrel met medestudenten. Als ik hem zeg de moed niet te verliezen en te accepteren dat het een chaos kan zijn zie ik hem nadenken. 'Weet je. Volgens een Italiaans gezegde moet een Noord-Italiaan twee keer huilen als hij in Napels komt. De eerste keer bij aankomst en de tweede keer bij het afscheid. Volgens mij geldt dat voor mij ook, omdat er waarschijnlijk een tijd komt dat ik onbewust toch van deze stad ga houden.' We nemen afscheid, maar ik beloof een wijntje te komen drinken zodra hij een eigen plek heeft gevonden.

Vandaag: Capri

De ochtendzon weerkaatst op de Middellandse zee en verwarmt mijn gezicht. Het raam waardoor ik naar buiten staar is bedekt met een dun laagje zout, daar achtergelaten door het opspattende zeewater. Mijn lichaam deint alle kanten op. Mensen praten, maar hun geluid wordt overstemd door het ritmische gebonk van een motor.

Ik zit in de ferry van Napels naar het eiland Capri. Best spannend, want het is een solo expeditie. Naar de haven, een ticket kopen en de goede boot vinden.

De reis is een soort pelgrimage en een eerbetoon aan het inmiddels gesloten Heerlense Ledor Theater van mijn vader.

Na een optreden in het theater, als de meeste bezoekers al naar huis waren en enkel de stamgasten op de met rood pluche bekleedde barkrukken zaten, voltrok zich vaak hetzelfde ritueel. Zo rond een uur of één 's

nachts moest iedereen zijn rekening betalen. Vanaf dat moment waren alle versnaperingen van het huis. Het gietijzeren hek voor de ingang van het theater werd afgesloten, de buitenreclame gedoofd en de verlichting in 't café nog verder gedimd. Wie van de overgebleven gasten naar huis toe wilde moest het pand via de tot artiestenuitgang bestempelde voordeur van de bovenwoning verlaten. Voorlopig wilde niemand naar huis, er kwam altijd nog wel iemand binnendruppelen. Zoals muzikant Emil die na een optreden in de provincie of daarbuiten aanschoof voor een koffie, dubbel melk, dubbel suiker.

De volumeknop van de muziekinstallatie werd opgedraaid. Er werd meegezongen met schlagers, smartlappen en ouwe leem (Heerlens voor evergreens) die uit de tot luidsprekers omgebouwde transistorradios schalden. Als Ivo in het café was dan werd het echt een bijzondere avond. Gezeten achter de zwarte, vaak ontstemde piano werden er bekende nummers ten gehore gebracht. Een spontaan café chantant, gewoon in dat kleine cafeetje. En dan kwam er een moment, wanneer hersenen en stembanden genoeg geolied waren, waarop stamgast José het nummer *Capri Fischer* van Rudi Schurike inzette en de rest van de gasten uit volle borst inhaakten.

Vanaf die tijd, zo rond 2005, vroeg ik me af hoe dat Italiaanse eiland, dat bezongen wordt in het lied van Schurike er in werkelijkheid uit zou zien. Mijn nieuwsgierigheid naar Capri werd nog groter toen ik erachter kwam dat het in 't begin van de vorige eeuw een bijzondere aantrekkingskracht had op kunstenaars, beroemde mensen en queer personen. De overweldigende schoonheid, en de destijds voor kunstenaars inspirerende Blauwe Grot, maar zeker ook het feit dat in Italië homoseksualiteit niet bij wet verboden was maakten van Capri een geliefde bestemming. Onder andere Oscar Wilde, Thomas Mann, Maxim Gorki, Francis Bacon en de van pederastie beschuldigde Duitse industrieel Friedrich Alfred Krupp verbleven voor korte of lange periode op het Zuid-Italiaanse eiland.

De veerboot meert in de haven aan. Na een uur aan boord zet ik voet aan wal van een in het zonlicht badende Capri, dat hoog boven me uittoorent. Steile bergen en rotsen, bedekt met veel groen en witte huizen daar overheen uitgestrooid als hagelslag. De funiculare, een soort treintje die tegen de berg op rijdt, brengt me naar het stadje dat een paar honderd meter hoger ligt.

Ook nu is Capri nog erg geliefd bij beroemdheden en de jetset. Leonardo DiCaprio werd al eens nippend aan een espresso op een terras gespot en Rihanna dobberde in een boot vlak voor de kust. In tegenstelling tot Napels of de rest van het vaste land van de Amalfi kust zijn de gebouwen op Capri in ontzettend goede staat. Nergens mist een likje verf, geen afval op straat, geen complete chaos. Het voelt een beetje alsof ik in een soort pittoreske P.C. Hoofdstraat rondwandelen. Minimalistisch ingerichte boetieks, die exclusieve mode en prijzige souvenirs aan de man brengen, zij aan zij met restaurants waar je voor simpele gerechten en de typische salade Caprese dieper in de buidel moet tasten dan op het vasteland. Maar, dan schuif je wel aan in een restaurant waar een celebrity een vorkje heeft geprikt, getuige de vele foto's van beroemdheden die bij iedere ingang prijken.

Het stadje laat ik snel achter me. De Via Tiberio is het door mezelf uitgeroepen pelgrimspad dat ik ga volgen. Een heel smal weggetje leidt me het stadje uit, bergopwaarts. Capri is autovrij, maar zo nu en dan word ik ingehaald door met goederen beladen elektrische voertuigen. Het geeft de tocht iets futuristisch, soms. Schilderachtige huizen, bloeiende oleanders, cactussen en palmbomen vergezellen me onderweg. Het is rustig op dit deel van het eiland. Sporadisch passeren bewoners of bezoekers me. Tijdens rustpauzes kan ik genieten van vergezichten over de daken van de huizen richting een azuurblauwe zee.

De weg die ik volg is vernoemd naar de Romeinse keizer Tiberius die van het jaar 27 tot zijn dood in 37 na Christus in Villa Jovis op Capri woonde. Van dit keizerlijke verblijf rest nog een ruïne, die in bar slechte staat is, ontdek ik. Op veel plaatsen blokkeren hekken vanwege instortings-

gevaar de toegang. Bordjes met 'pericoloso' geven aan dat ik me op een gevaarlijke plek bevindt en moet oppassen voor vallend gesteente. De resterende muren van het eens zo mooie, op een rots gelegen, Romeinse paleis zijn nu een vruchtbare voedingsbodem voor allerlei bloemen en planten. De manier waarop er met dit erfgoed omgegaan wordt maakt me boos. Zou de verwaarlozing van dit monument iets te maken kunnen hebben met de reputatie van de Romeinse keizer? Tiberius heeft geen goede naam op het eiland. Volgens overleveringen zou de heerser er seksueel perverse fantasieën hebben uitgeleefd en daarvoor minderjarigen hebben misbruikt.

Mijn gezicht moet boekdelen gesproken hebben, want op mijn terugweg houdt een Duits echtpaar me aan. Iets verderop, aan dezelfde Via Tiberio, ligt de ingang van Parco Astarita.' Je loopt er zo aan voorbij, maar je moet echt naar binnen. Een slingerweg aan de rand is erg de moeite waard', zegt de vrouw. De ingang wordt inderdaad gemarkeerd door een onopvallende poort. Een man op leeftijd komt snel op me af. Hij heeft een kwiek voorkomen, maar een zongebruinde perkamenten huid. Het is daarom moeilijk in te schatten hoe oud hij is. Bij de pinken is hij ook, als hij Italiaans met een paar woorden Engels vermengd. Het enige dat ik kan ontwaren is 'belvedere' waarbij hij zijn hand, met daarin wat muntgeld ophoudt. Meerdere bordjes maken duidelijk dat het park gratis toegankelijk is. Ik loop door.

Als eerste neem ik de bijzondere geur waar. In de lucht hangt een zoete zweem van bloemen, het zilte van de zee en van sparren waarvan het aroma me doet denken aan wierook. De zachte ondergrond van dennenaalden brengt me op het slingerpad die langs de rand van een klif voert. De Duitse vrouw had gelijk! Het gebeurt niet vaak, maar ik raak ontroerd van deze beleving. De rotsen, zee, het eiland. De aarde laat zich voor even in haar meest pure vorm aanschouwen en dwingt diepe respect af!

Met een intens gelukkig gevoel verlaat ik het park, maar niet voordat ik